

הִיָּה לִי בְּלוֹן גָּדוֹל / מאיר ויזלטיר

הִיָּה הִיָּה לִי בְּלוֹן גָּדוֹל
גָּדוֹל יוֹתֵר מִהָרֵאשׁ;
הִצָּבֵעַ שְׁלוֹ הִיָּה כַּחֲל,
נִתְתִּי אוֹתוֹ לְשׁוֹשׁ.

עֲכָשׁוּ כָּבֵר אֵינִן לִי בְּלוֹן בְּכָלֵל
(גַּם לֹא קִטָּן מִהָרֵאשׁ),
לֹא בָּאֵדֶם וְלֹא בְּכַחֲל,
כִּי כְּלוּם לֹא קִבְּלִתִּי מִשׁוֹשׁ.

אֲנִי גִבּוֹר ? / נורית אלטוביה

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן קִפְצָתִי מִמְּדֻרְגָּה
וְחִשְׁבָתִי אֶת עֲצָמִי לְגִבּוֹר נוֹרָא.
בְּיוֹם שְׁנֵי כָּבֵר קִפְצָתִי מִשְׁתִּים
וְהִרְגָשְׁתִּי שְׁאֲנִי מִתְקַרֵּב לְשָׁמַיִם.
בְּיוֹם שְׁלִישִׁי קִפְצָתִי מִשְׁלֵשׁ בְּתַנּוּפָה
וְהִשְׁמַנְתִּי אֶת עֲצָמִי מֵרַב גְּאֻנָּה.
אָבֵל בְּיוֹם רְבִיעִי,
כְּשֶׁרָצִיתִי לְקַפֵּץ מֵאַרְבַּע מְדֻרְגוֹת,
עֲצָמָתִי חִזַּק אֶת הָעֵינַיִם
וְחִזַּרְתִּי הֶמוֹן פְּעָמַיִם בְּלִחְשׁוֹשׁ:
"עַל הַחַיִּים וְעַל הַמָּוֶת
אֶחַת שְׁתֵּים וְשֵׁלֶשׁ..."
פְּתֹאֵם הִסְתּוֹכֵב לִי הָרֵאשׁ,
בְּכִטָּן הִרְגָשְׁתִּי מִן חִלְשָׁה,
הַלֵּב דָּפַק, הַיָּד רָעְדָה...
נִרְדַּתִּי בְּמְדֻרְגוֹת אֶחַת אֶחַת לְפִי הַתּוֹר
וְנִתְתִּי לְיוֹם רְבִיעִי לְעֵבֵר
כְּלִי לְהִרְגִישׁ שְׁאֲנִי גִבּוֹר.

דְּנִי גִבּוֹר / מרים ילן-שטקליס

אֲמָא אֲמָרָה לִי: דְּנִי,
יְלָדִי הוּא גִבּוֹר וְנָבוֹן.
יְלָדִי לֹא יִבְּקֶה אֶף פְּעַם
כְּפָתִי קִטָּן.

אֵינְנִי בּוֹכָה. אֶף פְּעַם.
אֵינְנִי תִינּוֹק-בְּכִנָּן.
זֶה רַק הַדְּמָעוֹת... הַדְּמָעוֹת... הֵן
בוֹכוֹת בְּעֲצָמָן.

פָּרַח נִתְתִּי לְנוֹרִית -
קִטָּן וְיָפֶה, וְכַחֲל.
תְּפוּחַ נִתְתִּי לְנוֹרִית -
נִתְתִּי הַפֵּל.

נוֹרִית אָכְלָה הַתְּפוּחַ.
הִפְרַח זָרְקָה בְּחֶצֶר.
הִלְכָה לְשַׁחֵק עִם יְלָד -
עִם יְלָד אַחֵר.

אֵינְנִי בּוֹכָה אֶף פְּעַם.
גִּבּוֹר אֲנִי, לֹא בְּכִנָּן!
אֶף לְמָה זֶה, אֲמָא, לְמָה
בוֹכוֹת הַדְּמָעוֹת בְּעֲצָמָן?

— בתוך —

שִׁירִים לִילְדוֹת נְבוֹנוֹת
כֹּתֵב מֵאִיר וִיזְלִטִיר
אֵיירָה זוֹיָה צ'רְקֶרְסְקִי-נֵאדִי
אֲחוֹזוֹת בֵּית 2018

— בתוך —

לֵאן עוֹלוֹת הַמַּחֲשׁבוֹת?
כֹּתֵבָה נוֹרִית אֵלְטוֹבִיָּה
אֵיירָה לִילִי שֵׁר
כֹּתֵב 1988

— בתוך —

סֵפֶר דְּנִי
כֹּתֵבָה מֵרִים יֵלָן-שֵׁטְקֵלִיס
צֵייר יוֹסֵף יִצְחָק
דְּבִיר תִּשְׁכַּח"ז

מהו "גיבור"? מי שגילה אומץ לב וכוחות נפש בלתי רגילים; מי שעשה מעשי גבורה; דמות נערצת שאפשר להזדהות איתה; הדמות הראשית ברומן או בסרט; מי שנמצא זמנית במרכז ההתעניינות; בעל כוח ואומץ לב על-אנושיים, חצי-אל (על פי מילון רב-מילים). ומה לגיבור בשירה לילדים? שלושת השירים כאן מציעים שתי תשובות לפחות.

במכתב אישי לגצל קרסל, שאסף חומרים ללקסיקון הספרות העברית בדורות האחרונים (1967) סיפרה מרים ילן-שטקליס (1900–1984) בין היתר את הסיפור שמאחורי "דני גיבור". יום אחד, כשהרהרה כיצד מבטאים אהבה בשיר לילדים, "עלה בזיכרוני קטע מאחד ממכתביו של טולסטוי אל סופר צעיר: 'אם רוצה אתה לתאר סוס, תאר אותו כאילו אתה האדם הראשון הרואה את הסוס הראשון בפעם הראשונה בחיים'. אמרתי לעצמי: הלא כך רואה ילד את העולם, וכל אשר יש בו. הדבר בא עלי כהתגלות. ובכל זאת טרם הייתי בטוחה בעצמי ובדרכי [...] הלכתי אל רופאת-שיניים. ישבתי כמחצית השעה בחדר המתנה וחיברתי את השיר 'דני גיבור'. אחרי ששה זמן רב במגירתה של המשוררת, השיר פורסם בראשונה בדבר לילדים ואח"כ נכלל בספר דני (1943). גיבור השיר הוא הילד דני; לאחר שספג מנורית עלבון שובר לב הוא בוש בדמעותיו ומנסה להסתירן בהלימה למוסכמות הזמן - בנים אינם בוכים, בנים מתגברים. הקטגורים של דני הם שניים: אמא ותלמידה הנאמן, הלא הוא דני עצמו.

נורית אלטוביה (1938) נוגעת ברגע פרטי מאוד של מודעות וכנות ביומו של ילד צעיר, המנסה את כוחו בקפיצות ומעלה את רמת הקושי של האתגרים. על אף הצלחותיו הראשונות – "ביום שני כָּבַר קִפְצָתִי מְשִׁתִּים / וְהִרְגָשְׁתִּי שְׁאֵנִי מִתְקָרֵב לְשָׁמַיִם", אוחז בו פחד כשהאתגר הופך לאיום. הילד מנסה לחזק את עצמו במעין השִׁבְעָה בלשון הילדים - "עַל הַחַיִּים וְעַל הַמָּוֶת / אַחַת שְׁתֵּי וְשִׁלְשׁ..." אבל הפחד חזק ממנו. הילד אינו מחפש תירוצים, אינו מאשים ואינו מצטדק, אלא מישיר מבט כן ואמיץ אל עצמו: "... וְנִתְתִּי לְיוֹם רְבִיעִי לְעֵבֶר / בְּלִי לְהִרְגִישׁ שְׁאֵנִי גִבּוֹר".

מאיר ויזלטיר (1941) פרסם ב-2018 קובץ שירים שכתב לבנותיו בילדותן. השיר הִנֵּה לִי בְּלוֹן גָּדוֹל" מספר בעברית דיבורית-ילדית סיפור בנאלי שתמציתו - היה לי משהו, נתתי אותו למישהי ונשארתי בידיים ריקות. נשמע מוכר? בהחלט; השיר של ויזלטיר מתכתב עם דְּנִי גִבּוֹר של מרים ילן-שטקליס. אך בעוד דני של שטקליס שופך דמעות עֵלְבוֹן לאחר ש"נוֹרִית אֶכְלָה הַתְּפוּחַ / הַפֶּרֶחַ [הכחול] וְרָקָה בְּחָצֵר / הִלְכָה לְשִׁחַק / עַם יְלָד אַחֵר" ובוש בחולשתו, הדובר של ויזלטיר, שנתן בלוֹן [כחול] לשוש ונשאר בלא כלום מדווח בקיצור ענייני על מצבו החדש. העצב, העלבון והאכזבה ששברו לבבות בשנות הארבעים פינו את מקומם לתכליתיות שוות נפש. אולי, רק אולי הייתה שם גם תהייה לרגע, כעפעוף לפני מבט חדש.

נירה לרין